

MUZEJSKI VODIČ

Muzej nematerijalne baštine

**RIZNICA
MEĐIMURJA**

www.riznica.hr

Impressum

Voditeljica projekta realizacije stalnog postava: **Maša Hrustek Sobočan**

Recenzija postava: **Lidija Bajuk, Nataša Štefanec**

Scenarij stalnog postava: **Ana Šestak, Janja Kovač, Dario Iričanin, Darko Babić**

Projekt sadržajnog i unutarnjeg opremanja: **Dario Iričanin, Zdravko Krasić, Igor Galović, Ivana Crnošija Galović**

Grafičko oblikovanje: **Primat RD, T-VISION, Muzej Međimurja Čakovec**

Multimedija: **Zlatko Jelačić, Iva Jeleč, Deni Jelačić**

Stalni postav „Minijature“

Verificirana koncepcija stalnog postava: **Janja Kovač**

Stručni koncept i razrada tema: **Janja Kovač**

Scenarij video projekcija: **Janja Kovač**

Sadržaj aplikacija: **Janja Kovač, Melita Mesarić**

Stalni postav „Stoljeća utvrde“

Idejna koncepcija: **mr. sc. Vladimir Kalšan, Maša Hrustek Sobočan, Ana Šestak**

Verificirana koncepcija stalnog postava: **Ana Šestak**

Stručna koncepcija i razrada tema: **Ana Šestak**

Stručni suradnici: **Branka Marcuš, Zoran Turk, Dora Bošković, Leon Bošnjak**

Scenarij video projekcija: **Ana Šestak**

Sadržaj aplikacija: **Ana Šestak, Branka Marcuš, Janja Kovač**

Hiperrealistične skulpture i replike oružja: **Kalemzen Kültür Sanat**

Maketa čakovečke utvrde: **Anita Kos, Vedran Starčević**

Maketa čardaka: **Matija Filo**

Baštinski kod zemlje *med dvema vodama*

Od postanka svijeta, pa sve do danas, na prostoru između rijeka Mure i Drave živo pulsira Međimurje. Čine ga plodna i minijaturna polja, šume, livade, pašnjaci, vinorodni brežuljci i stotinjak naselja u kojima žive topli, srdačni i marni ljudi. Od pradavnih dana međimurskim selima, dolovima i bregima razliježe se međimurska popevka, piše se, sklada, stvara, oslikava, *kinči*, igra i pleše.

Život u Međimurju bogatile su male i velike sitnice, stotine njih i nezamjetne oku čovjeka modernog vremena. Prolaskom vremena, za dana i blagdana, nastajale su iznimne baštinske vrijednosti utisnute u kulturni kod duha, uma i srca Međimurja.

Prikupljene sa svih strana zemlje med dvema vodama, 2021. godine našle su svoj jedinstveni dom u Muzeju nematerijalne baštine „Riznica Međimurja“, u okrilju revitalizirane fortifikacije Staroga grada Zrinski u Čakovcu.

Esenciju nematerijalne kulture pečate živi ljudi

Prebogato kulturno nasljeđe Međimurja pod oznakom nematerijalna kulturna baština prije se nazivalo duhovnom baštinom, pučkim predajama, vjеровanjima, narodnim mudrostima i tradicijskim obrtima. Prikupljenim predmetima, materijalnom izričaju kulture, dodani su važni i zanimljivi podaci o njihovom postanku, uporabi, posebnostima koje su ga pratile, načinu izrade i njihovom izrađivaču. Priče o nematerijalnoj kulturi pečate živi ljudi, nositelji vještina.

70 godina dragocjene misije muzejskih kustosa

Nematerijalna baština Međimurja predstavlja esencijalnu nadogradnju dugogodišnjeg rada svih kustosa u Etnografskom odjelu Muzeja Međimurja Čakovec od pedesetih godina XX. stoljeća do danas. Riznica Međimurja je mjesto „gdje prošlost poprima novu dimenziju“, dom u kojemu je pohranjeno bogatstvo koje je istovremeno obično i neobično široj nacionalnoj i internacionalnoj publici, dom u kojemu svaka Međimurka i Međimurec mogu uznosito reći:

*Ljudstvo moje međimursko,
imaš blaga i bogatstva.*

Riznica Međimurja

Neprocjenjivo blago i bogatstvo nematerijalne baštine naroda i zemlje med dvema vodama izloženo je na 2426 m² atraktivnog, multimedijalnog i interaktivnog muzejskog postava u Riznici Međimurja u okrilju revitalizirane fortifikacije Staroga grada u Čakovcu. Postav čine dvije muzejske cjeline: "Minijature" posvećen nematerijalnoj i usmeno predanoj baštini Međimurja te "Stoljeća utvrde" usredotočen na sam čakovečki Stari grad, njegov razvoj i izvornu namjenu, a poseban naglasak stavljen je na utamničenje osoba od 16. stoljeća do novije povijesti.

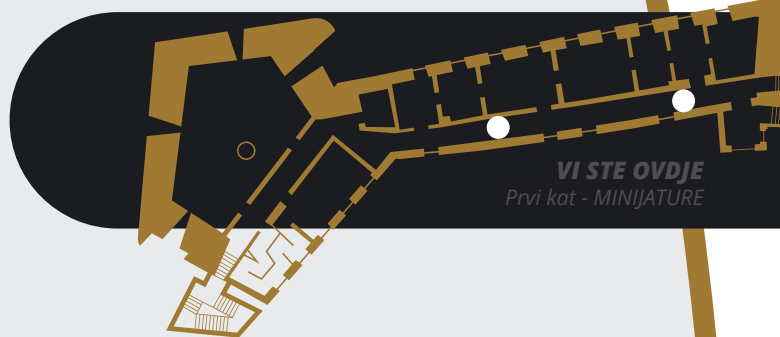

U registrima kulturnih dobara RH i UNESCO-a

U Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske upisano je petnaest nematerijalnih kulturnih dobara koja nalazimo na području Međimurja. Umijeće izrade tradicijskih dječjih igraćaka s područja sjeverozapadne Hrvatske, Međičarski obrt s područja sjeverozapadne Hrvatske i Međimurska popevka upisani su i na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Međimurska je popevka jedino kulturno dobro koje potječe s područja Međimurja.

7.

VI STE OVDJE
Prvi kat - MINIJATURE

Svjetska klasa međimurske popevke

Međimurska popevka sastoji se od stihova koji se pjevaju s naglašenom osjećajnošću na melodiju (vižu), oblikujući pjesmu (pesem). Ispjevana je tonskim nizovima s elementima pentatonike. Do 19. stoljeća pjevalo se bez pratnje instrumenata. Danas pjevanje najčešće prati limena glazba, cimbal, tambura, violina, bajs, bugarija ili brač. Pjeva se u svim životnim prilikama, u osami ili pak u zajedništvu. Međimurske popevke imaju veliku motivsku i sadržajnu raznolikost, od svega najljepšu ljubavnu i zavičajnu.

Zašto se zovu kako se zovu

...naselja, brda, doline, rijeke, jezera, mora ili otoci? Toponimi su vlastita imena naselja, brda, dolina, rijeka, jezera, mora i otoka. U posebnom su fokusu nazivi koji su nam poznati za najmanje lokalitete pojedinih dijelova naselja, polja, šumaraka, zaselaka i vodenih površina. Svetomarska toponimija kulturno je dobro koje nam govori o povijesnoj promjeni imena naselja Sveta Marija.

Zaštićeni govori su svakodnevna kulturna dobra

Govornici dviju zaštićenih skupina govora, štrigovske i kotoripske, skupine govora svakodnevno se govorom služe u svojoj obitelji, u komunikaciji s poznanicima, čak i kolegama na poslu. Imaju zajednički nazivnik usmene tradicije i izričaja, uključujući jezik kao prenositelja nematerijalne kulturne baštine. Tu najviše do izražaja dolazi proces očuvanja svakodnevnog na drukčiji način.

9.

VI STE OVDJE
Prvi kat - MINIJATURE

K 04

Nebeska glazba iz drvenog stola

Umijeće izrade i sviranja cimbal naziv je za sviranje „glazbala” koje čine drvena rezonantna kutija trapezoidna oblika i žice različitih debljina. Svira se drvenim batićima omotanim tkaninom (*cape*) po žicama tehnikom *arpeggia*. Vještina obuhvaća izradu i sviranje instrumenta. Cimbal obično izrađuju samouki majstori obrade drva, a ponekad i sami svirači. Ručno se izrađuju i *cape* - batići, obično od šljivina drva. Najvažniji faktor kod izrade cimbal je odabir drva. Svirač sam sebi prilagođuje štim žica, ovisno o repertoaru koji izvodi. Cimbal se uglavom svira u Podravini i Međimurju, ali i bjelovarskom i zelinskom kraju.

K 05

I konja za gram čistog zlata

Zlatarenje u Međimurju podrazumijeva vještinu ispiranja zlata iz Mure i Drave. Zlato iz Mure i Drave ispirali su već Rimljani koji su na taj način dobivali zlato u drugim područjima carstva. Centar zlatarenja u Međimurju danas je u mjestu Donji Vidovec. Tehnika ispiranja je vrlo jednostavna, ali traži veliku fizičku snagu i duga izbjivanja od kuće zbog čega je zlatarstvo bilo isključivo muški posao. Rijeka Drava daje najčišće zlato među svim rijekama Europe.

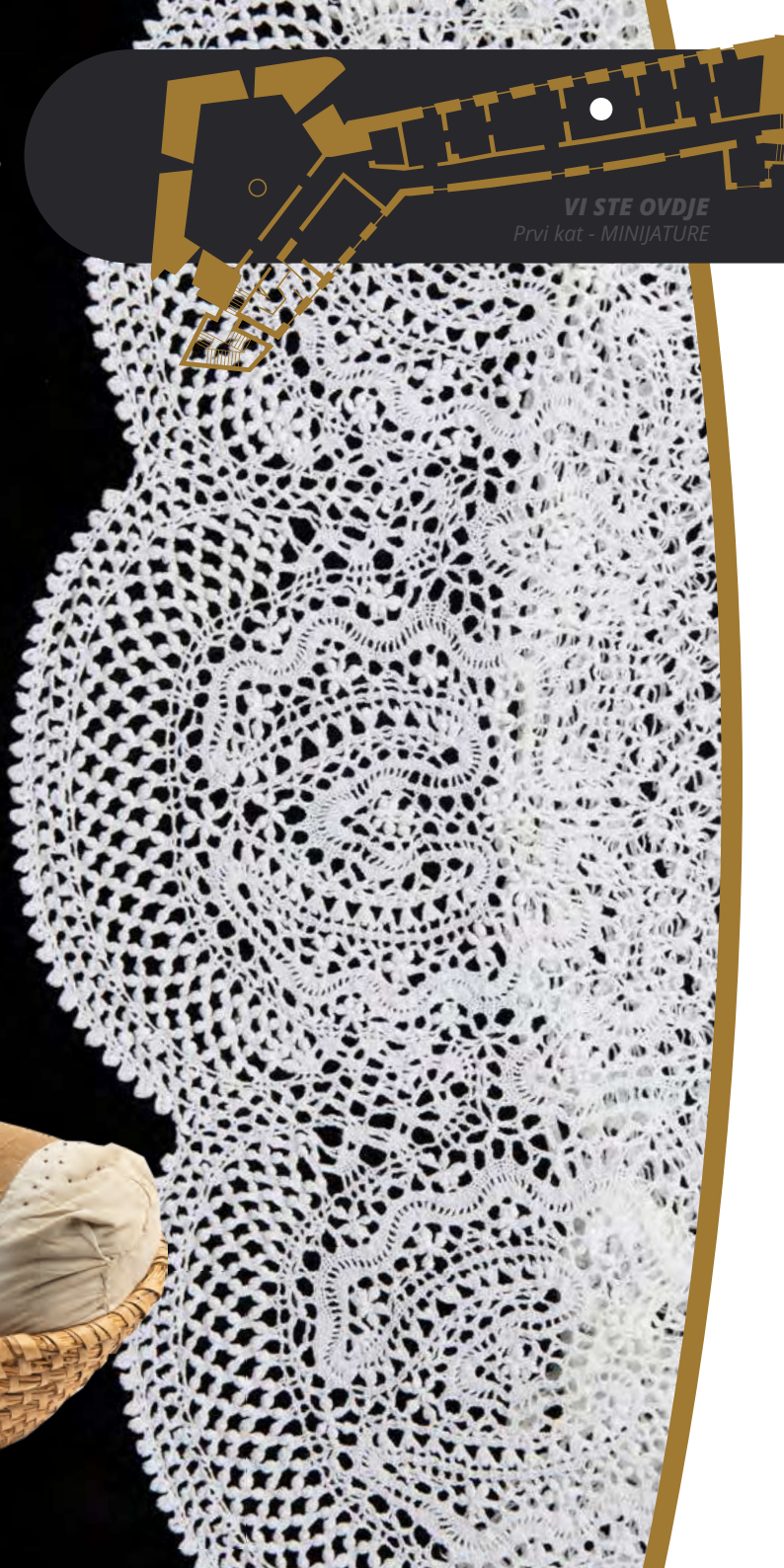
Vrhunsko umijeće prebacivanja batića iz jedne u drugu ruku

K 05

11.

Čipku su izrađivale djevojčice/žene promatrajući i učeći od malih nogu kako to rade njihove mame i bake. Najpovoljnije vrijeme za čipkanje bilo je zimsko vrijeme. Za izradu čipke bilo je potrebno balo, batići, konac, karton, gumbušnice, igla i konac. Svu su opremu obično djevojke nosile sa sobom u mirazu prilikom udaje. Specifičnost svetomarske čipke je nepostojanje uzorka prema kojem se čipka radi te korištenje tehnike niti koja se nikad ne prekida. Cijeli motiv čipka se kontinuiramo. Četiri su karakteristična motiva čipke na batiće u Međimurju: *jagnješće*, *krogljica*, *lastavička* i *katruža*. Motivi čipaka se izrađuju ornamentom vitica, a na njezinom kraju može doći završni ukrasni obrub – cifra.

Postoje dva načina izrade čipke: na iglu i na batiće. U Međimurju se udomaćila izrada čipke na batiće koja potječe iz današnje Belgije.

VI STE OVDJE
Prvi kat - MINIJATURE

Kelti su donijeli lončarsko kolo

Lončarske proizvode u Međimurju susrećemo još u prapovijesno vrijeme. Pet stoljeća prije Krista u Međimurje dolaze Kelti i sa sobom donose lončarsko kolo. Ono radi na principu rotirajuće ploče koja se pokreće nogom uz pomoć pedale. Takva se kola, uz male inovacije, koriste i dandanas. Predmete su uglavnom izrađivali muškarci, a njihove žene su ih ukrašavale – *cifrale*. Lončarski proizvodi bili su jedini koji su se mogli naći u kuhinji. Štumbleki, vrčeki, vajdlingi, tepsije, loboške - sve su to bili višenamjesni predmeti koji su služili za pripremu hrane, donošenje i skladištenje tekućina, pohranu namirnica kao i drugih žitarica.

13.

VI STE OVDJE
Prvi kat - MINIJATURE

K 07

Črno jaje za sreću se daje

Črna međimurska pisanica u batik tehnici radi se na ljusci tvrdo kuhanog ili ispuhanog jajeta. Na ljusku se *kljičicom* — pisaljkom nanosi pčelinji vosak. Po dužini jajeta ispisuju se poruke poput: *Mali dar, Dar od srca, Sretan Uskrs, Ovo jaje za sreću se daje ...* Poklanjanje oslikanog jajeta poznato je pod nazivom „srestrenje ili bratimljenje“. Črne pisanice dobile su naziv po sojoj crnoj podlozi na koju se crtaju, *pišeju*, cvjetovi.

K 07

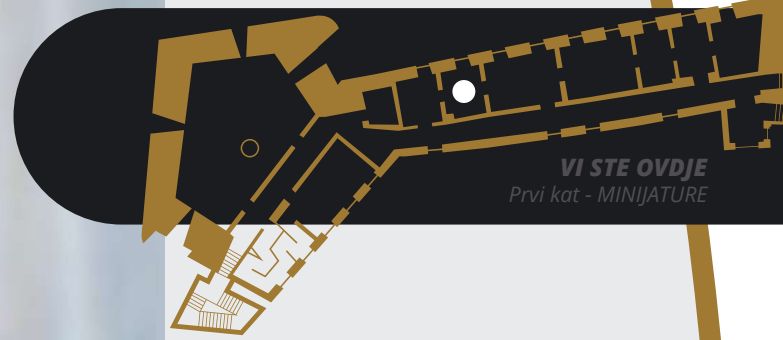
Cvijeće koje traje, traje i traje

Cvjetovi od krep-papira izrađuju se svih oblika, boja i veličina. Za izradu cvijeća potreban je krep-papir, polukružno presavinuti *drotek* (komad metalne žice), žica i osobita vještina. Mogu biti zasebni ukrasi ili udruženi u cjeline. Jedna od takvih cjelina zove se *partica*. Partice su se stavljale na raspela u kutu prostorije, na kipove u crkvama ili pilove po selima. Slično se radi i svadbeni buket za mladu, svatovske jabuke i cimer za svatove. Često se radi i traka ili girlanda.

15.

VI STE OVDJE
Prvi kat - MINIJATURE

K07

Svjetlo božićnog lampaša

Za ukrašavanje kuće ukrasima od krep-papira, na području sjeverozapadne Hrvatske izrađuje se i božićni luster. Izrađuje se uoči Božića, a ukrašava kuće, crkve i župne dvore. Vješa se ponad svijeće na stolu kako bi odavao dojam da i u njemu postoji izvor svjetlosti. Izrada lusteru iziskuje veliku preciznost. U Međimurju se luster naziva lampaš.

BOŽIĆNE KUGLE, BARBIKE, ŠEŠIRI I CIJELA BOŽIĆNA DRVCA

Danas se izrađuju i božićne kugle, barbike, šeširi i cijela božićna drvca. Božićne kugle izrađuju se tehnikom preklapanja papira pod tupim kutom. Predmeti su čvrsti i trajni pa mogu biti i na otvorenom i na kiši. Nema podataka da su se izradom kinča ili lusteru/lampaša bavili muškarci.

Tiha raskoš božićnih jaslica

Božićne jaslice, prikaz rođenja Isusa Krista u štalici, osmislio je Franjo Asiški u 13. stoljeću. Prikaz Isusovog rođenja proširio se i po našim krajevima. Središnja figura je dijete Isus u kolijevci (jaslama) okruženo majkom i ocem (Josipom i Marijom), najčešće smješteni u staju. Danas se jaslice grade od gline, slanog tijesta, kore drveta, papira ili kumušine.

17.

VI STE OVDJE
Prvi kat - MINIJATURE

TITAN OD SLAME

K 08

Pikač

Pikač je pokladna maska, a izrađuje se tako da se nositelj omota lancima izrađenima od slame. Lanci moraju biti dugi od 5 do 7 metara. Za oblačenje odrasle osobe treba i do desetak lanaca. Slama za pikača mora biti što duža, a najbolja je od žita i zobi. Masku upotpunjuje košnica koja dolazi čovjeku na glavu te grana čička koju nosi u ruci. Maska se povezuje s mjestom Selnica u gornjem Međimurju.

STALNI POSTAV

Stoljeća utvrde

U fokusu postava „Stoljeća utvrde“ je monumentalna građevina u kojoj je smješten muzej, odnosno fortifikacijski dio kompleksa čakovečkoga Starog grada.

Čakovečki Stari grad je povijesno i tipološki višeslojno sačuvani sklop feudalne stambene i fortifikacijske arhitekture. Privatno vlasništvo obitelji Zrinski rezultiralo je fortifikacijskim posebnostima čakovečke utvrde koje ju čine jednom od najzanimljivijih bastionskih utvrda na hrvatskom prostoru te iznimno vrijednim kulturno-povijesnim spomenikom utvrdnoga graditeljstva i kulturnim dobrom nacionalnoga značaja. Stalni postav „Stoljeća utvrde“ usredotočen je na sam čakovečki Stari grad i teme koje su s njime povezane. Tu se prikazuju rezultati povijesnih, arheoloških i konzervatorskih istraživanja o razvoju i namjeni utvrde, kao i cijeloga kompleksa. Rezultatima svakog novog istraživanja polako se popunjava mozaik saznanja o njegovom životu kroz stoljeća.

19.

VI STE OVDJE
Prizemlje - STOLJEĆA UTVRDE

P 01

Oružje, oprema i sustav obrane čakovske utvrde

Prva prostorija postava „Stoljeća utvrde“ smještena je u sjevernom bastionu. Ovaj je bastion jedini očuvani primjer bastiona starotalijanske fortifikacijske škole iz 16. stoljeća s uvučenim flankama u Hrvatskoj te je ujedno najočuvaniji izvorni prostor u kompleksu.

Namjena bastiona pomogla je u realizaciji postava kojim se prikazuje osnovna podjela oružja na zaštitno, hladno i vatreno te njegov razvoj od 13. do 17. stoljeća – od vremena prvoga spominjanja srednjovjekovnoga vodenog burga u Čakovcu do kraja 17. stoljeća kad utvrda gubi svoju osnovnu, obrambenu funkciju – njihov utjecaj na fortifikacijsku arhitekturu i obrnuto.

Osim multimedijom spomenuto je u postavu predstavljeno hiperrealističnim skulpturama koje prezentiraju teško oklopljenog konjanika i pripadnika elitne jedinice Crne vojske Matije Korvina, pikenira, haramiju te lakog konjanika, tzv. *Hrvata* iz Tridesetogodišnjeg rata.

Petsto godina tamnovanja

Prostorije u zgradi prigradenoj uz sjeverni bedem korištene su kao tamnice najvjerojatnije u 19. i 20. stoljeću, ali su u njima prikazani zatvorenici zatvarani u čakovečkom Starom gradu u vremenskom rasponu od gotovo pet stoljeća.

U prvoj prostoriji može se pogledati projekcija o tamnicama u Starom gradu. Pet sljedećih prostorija prezentira pojedine skupine ljudi lišavane slobode te se progovara o razlozima njihovog utamničenja. Predstavljaju se osmanski zarobljenici Zrinskih, kmetovi koji nisu izvršavali svoje feudalne obaveze, žene koje su bile optuživane za vještičarenje te zatvorenici iz vremena Drugoga svjetskog rata i poraća.

21.

VI STE OVDJE
Prizemlje - STOLJEĆA UTVRDE

P 09

Život u čakovečkom Starom gradu

Osim obrane i ratovanja, važnoga dijela svakodnevice stanovnika čakovečkoga Starog grada od 13. do 17. stoljeća, u prvoj prostoriji ulaznog bastiona prezentirane su i druge aktivnosti kojima su se bavili. Tu je živjela plemićka obitelj, njihovi dvorjani i službenici koji su svakodnevno komunicirali sa stanovnicima podgrađa — „malim“ ljudima o kojima se govori u postavu na katu, kao i s najutjecajnijim obiteljima Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva.

Izloženi eksponati upućuju na ranije građevinske faze koje dokazuju visoku kulturu življenja gospodara čakovečkoga Starog grada i u srednjem vijeku, dok maketa prikazuje snažnu bastionsku utvrdu i sjaj doma obitelji Zrinski.

Zrinski brane Kraljevstvo od Osmanlija i grade lanac stražarnica i utvrda uz Muru

Od početka 13. stoljeća kao posjednike u Međimurju možete upoznati neke od najuglednijih plemićkih obitelji svojega vremena u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, ali i obitelji srednjoeuropskoga značaja. Te obitelji imaju veliki utjecaj na politička zbivanja u Kraljevstvu, dok su neke, kao Zrinski, glavni akteri u obrani Kraljevstva od Osmanlija.

Iako je osmanska opasnost od 16. stoljeća stalno prijetila Međimurju, zbog prirodne zaštite rijeka Mure i Drave, Međimurje je svega nekoliko puta bilo ozbiljno ugroženo. Zbog klimatskih promjena i malih ledenih doba u drugoj polovini 16. stoljeća, rijeke i močvare su se zamrzavale te omogućavale upade osmanske vojske tijekom cijele godine. Radi zaštite svojeg najvažnijeg posjeda, Zrinski su od druge polovine 16. stoljeća uz Muru izgradili lanac stražarnica i utvrda. Maketa jedne takve stražarnice (čardaka) u omjeru 1:2 izložena je i u muzejskom postavu.

P 11

Igraonica

Na kraju oba postava uređena je prostorija za odmor od muzejskih sadržaja. To je mjesto na kojem se doživljeni sadržaji nastavljaju u neformalnom tonu, a najopuštenije kroz igru.

Međimurje
u pokretu

muzej nematerijalne baštine
Riznica Međimurja

Trg Republike 7, Čakovec
Hrvatska, EU

T: +385 (0)40 310 040
E: info@riznica.hr

www.riznica.hr

Europska unija
Zajedno do fondova EU

**EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDovi**

**Operativni program
KONKURENTNOST
I KOHEZIJA**

Izradu brošure sufinancirala je Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost TZ Međimurske županije i ni pod kojim uvjetima ne odražava stav Europske unije i/ili Upravljačkog tijela.